

Nederbrakel

Een woordje geschiedenis. Al was het maar om duidelijk te maken dat de naam Brakel niet op hetzelfde woord slaat dat Richard Minne gebruikte in 'Den Brutalis en Den Brakel'. De 'brakel' over wie de Latemse dichter het had, was een bengel, een ondeugende jongen. Dat had niets te maken met deze gemeente. Het Brakel dat in 866 in geschriften voorkwam, heette toen nog 'Braglo'. Braglo sloeg op Optrakel, een middeleeuwse vesting. 'Braglo' betekende in die tijd nog 'braakland'. Het woord was afgeleid van Germaanse termen: 'Brako' was het Germaanse woord voor 'varen' en 'lauka' duidde dan weer 'een bosje op hoge zandgrond' aan. De heerlijkheid Optrakel werd vanaf de 10de-11de eeuw beheerd door de familie Van Brakel. De naam Optrakel werd voor het eerst gebruikt in 1096. De eerste geschriften waarin er van Nederbrakel sprake was, dateren van 1236.

Doordat Brakel uit twee gemeenten bestaat waarvan de ene, jawel die met 'Op' in de naam, een stuk hoger ligt dan de andere, ben je als weldenkend mens geneigd te veronderstellen dat beide delen eigenlijk altijd samen hebben gehoord en in de loop van de geschiedenis op de ene of andere manier zijn gesplitst. Wel, niets is minder waar. Natuurlijk, ze hebben wel wat gemeenschappelijk. Zo hebben beide namen dezelfde toponymische oorsprong. Of zoals we in het Vlaams zeggen: ze zijn van dezelfde woorden afgeleid, van de eerder vermelde Germaanse woorden.

De ferme lap grond waarop beide gemeenten gelegen zijn, moet ooit hebben toebehoord aan het Ronsese klooster dat, volgens de overlevering, door de H. Amandus werd gesticht toen hij in de zevende eeuw in de Scheldevallei het geloof verkondigde en er de mensen bekeerde. Hoewel er aanvankelijk heel veel verzet was tegen de driftige bekeringsdrang van de rondreizende bisschop, groeide het klooster, dat was toegewijd aan St. Petrus en Paulus, uit tot een vrij belangrijk en uitgestrekt domein. Belangrijk genoeg in ieder geval voor Keizer Lodewijk De Vrome om het tussen 831 en 834 te schenken aan een door hem gestichte Benedictijnerabdij in Inde (bij Aken). Zo werd de abdij in Ronse voortaan het **Tenement van Inde** genoemd. Vier eeuwen later, in 1280, kwam het grootste deel van het Tenement, waaronder Nederbrakel, door aankoop in handen van de Graaf van Vlaanderen, Gewijde van Dampierre. Die gaf het in 1289 aan zijn zoon Gwijde van Namen, die op die manier ook eigenaar werd van de heerlijkheid Nederbrakel.

Later heeft de heerlijkheid deel uitgemaakt van de bezittingen van de families van Schorisse (15de eeuw), de Lalaing (15^e- 17^e eeuw), van Cauteren (17^e-18^e eeuw) en de Plotho (18de eeuw tot op het einde van het Ancien Regime).

De Gwijde van Namen had destijds de heerlijkheid Ronse tot de zetel van zijn grondgebied gemaakt. De omliggende heerlijkheden waren lenen en waren voor veel zaken op Ronse toegewezen. En dat zou lang zo blijven. Zo behoorde het patroonsrecht van de kerk van Nederbrakel toe aan het kapittel van Ronse. Daar werd met andere woorden beslist dat de kerk zou gewijd zijn aan Onze-Lieve-Vrouw en Sint-Pieter.

Ronse mocht dan het zakelijke en religieuze centrum van de streek zijn, dat belette niet dat Nederbrakel uitgroeide tot een belangrijk kruispunt voor handel en verkeer. In een document uit 1515 wordt al over een overdekte markt gesproken waar er een wekelijkse markttag plaatsvond. Een plan uit 1670 laat dan zien dat Nederbrakel voor die tijd een drukke gemeente was, terwijl Optrakel een gehucht gebleven was. Nederbrakel won alsmaar aan

belang voor de streek : er kwamen meer scholen, winkels en andere handelszaken en er ontstond enige textielindustrie (intussen verdwenen) en mineraal water werd er gewonnen. Vanaf 1909 hoorde de pastorie niet meer bij de dekenij van Geraardsbergen, maar werd Nederbrakel zelf tot dekenij verheven. Toen werd Nederbrakel zelf verheven tot een dekenij die de parochies Nederbrakel, Opbrakel, Parike, Sint-Maria-Lierde, Sint-Martens-Lierde, Hemelveerdegem, Ophasselt en Steenhuize omvatte.

HET TOEPPAD

Inleiding

Deze wandeling is eigenlijk een wandeling voor beginners, voor mensen die niet te veel risico's willen nemen en de bewoonde wereld niet echt willen verlaten. Als het droog weer is, kun je er zelfs met een kinderwagen aan beginnen. Hou er wel rekening mee dat je even een aarden veldweggetje over moet. De Toepwandeling maakt een lus omheen het centrum van Nederbrakel en leidt ons via buurtwegen en goed begaanbare voetwegen – er is één stuk aardeweg midden de kouters – naar twee hoger gelegen punten van waar je op het centrum en op de omgeving kunt uitkijken: de Valkenberg aan de ene kant, de Toepheuvel met de Toepkapel aan de andere kant. Waarna we weer afdalen naar het centrum, naar het Marktplein. Daar is er op woensdagvoormiddag markt. Best rekening mee houden, mocht je er je wagen willen achterlaten. Het erkend toeristisch info-kantoor is gevestigd op datzelfde Marktplein, naast het gemeentehuis. De startplaats van deze wandeling is aan het startpaneel dat zich bevindt tussen de kerk en het monument van de oorlogsslachtoffers. Over het hele parcours zul je duidelijke bordjes aantreffen die ervoor zorgen dat je niet verloren loopt.

PARCOURS EN BEZIENSWAARDIGHEDEN

(afstand 8 km, duur ± 2 uur)

Op het Marktplein staat de Onze Lieve Vrouw- en St. Pieterskerk, waarvan de beschermde, monumentale gotische westertoren dateert van 1515. Ooit prijkte er een spits op, maar die werd in 1750 door de bliksem vernield en sindsdien moet de toren het stellen met een bescheidener en minder puntige vorm. In de toren hangt sinds 1959 een beiaard met 49 klokken. In het portaal hangt een mooi verwelkomings tekst die begint met 'Hier is een stoel voor wie moe is, hier is hoop voor wie verdwaald is...' Een hoopgevende gedachte aan het begin van deze wandeling. Binnen in de kerk zal je semibarok meubilair aantreffen, maar het zijn vooral enkele opmerkelijke schilderijen uit de 18de en de 19de eeuw die in het oog springen.

Sinds 2004 hangt er ook een prachtig werk van Pieter Van Lint, dat de naam 'De Heilige Familie' draagt. Het is afkomstig uit de de Jezuïetenresidentie in Turnhout. Van Lint was een Antwerpse schilder die leefde van 1609-1690 en die zoals veel tijdsgenoten kennis ging opdoen in Rome. Bij zijn terugkeer in Antwerpen schilderde hij verder op klassieke wijze, dikwijls in de trant van Caravaggio.

We verlaten het Marktplein langs de straat aan de kant van het stadhuis, de Serpente straat. Daar zie je aan de rechterkant op het nummer tien de gerenoveerde dekenij, achter het sobere smeedijzeren poortje een tuintje, links tegen de muur een groot houten beeld van Gods zoon aan zijn kruis. Het huis zelf oogt statig, met zijn evenwichtige gevelverdeling. Boven zijn er 5 vensters, en onder het middelste een brede voordeur die op haar beurt aan beide kanten 2 vensters moet verdragen. We slaan de Brugstraat in, eenrichtingsverkeer, maar als

voetgangers hebben we daar geen last van. Dan gaan we het eerste straatje links in. Straatje, want het is kort. 50 meter verder geeft het uit op de Wielendaalstraat. Die steken we over. In plaats van het kleuterschooltje binnen te gaan, lopen we tien meter naar links en slaan daar het Abeelpad in, dat ons langs de Zwalmbeek over een proper stenen paadje naar een andere wereld leidt. Welke wereld? Dat laat het plakkaat je weten dat iets verder staat opgesteld: je bent in een 'een wandeloord' aanbeland: de Rijdtmeersen, een prachtig natuurpark vlakbij het centrum.

We gaan over een klepstuw die de overloop regelt van de aangelegde Rijdtmeersvijver en volgen rechts het rustige wandelpad dat ons rond de vijver zal leiden. Wanneer je halverwege de lus over de vijver kijkt, zie je achter de bomen, de unieke kerktoren van Brakel liggen. Hou je foto toestel in aanslag. Dit is een postkaartmoment. Het is in die buurt dat je ook bij een modern en sfeervol speelplein voor de kleintjes aankomt. Voor de rest primeert de rust in dit recreatiedomein. Eendjes en ganzen waggelen op het water. Aan de andere kant van de grote vijver, die over de hele omtrek met bomen en struiken omgord is en er zo enorm sfeervol bij ligt, zitten vaak hengelaars in dit oogstrelend natuurdecor aan de rand van oevers te wachten tot hun dobber beweegt. De vijver is dan ook voorbehouden voor stille recreatie, waaronder je voornamelijk de hengelsport mag verstaan. De Rijdtmeersen is een rustpunt, zoveel is duidelijk. Wil je er even bij gaan zitten, dan kan dat op één van de vele banken die langs het wandelpad staan opgesteld, of op het terras van Chalet De Rijdt, mocht je na een goeie kilometer te hebben afgelegd al aan een verfrissing toe zijn.

Wanneer we de wandelweg en de Rijdtmeersen verlaten, komen we langs de parking van het domein in de Meerbeekstraat terecht. Die slaan we rechts in en iets verderop slaan we de eerste straat links in. Dat is de Kouterstraat, een bochtig, smal en licht stijgend straatje, waar we voor het eerst eventjes moeten klimmen. Een opwarmertje voor wat nog volgt. Voorbij de laatste huizen nemen we schuin rechts de veldweg. Waar je ook kijkt, de vergezichten op de omliggende glooiingen zijn schilderachtig mooi en smeken om op doek vereeuwigd te worden. Als het even geregend heeft, is het hier snel heel drassig en kunnen stevige stapschoenen of laarzen goed van pas komen. Is het een tijdje droog, dan kan het gras aan het eind van de veldweg meer dan een kontje hoog zijn. We wandelen dwars door de prachtige kouter, in de richting van het kabbelende beekje dat je in de vochtige maanden hoort stromen terwijl je ernaartoe stapt. Het beekje doorkruist het dal. Een houten bruggetje met stevige leuning helpt je er veilig overheen. De weiden zijn omrand door rijen stoere knotwilgen. Aan de ruilverkavelingweg slaan we rechtsaf. Het is een betonweg zonder naam die in de volksmond 'De Los' wordt genoemd. Voornamelijk boeren maken er gebruik van. Zouden zij nog letten op de torenhoge, ranke Canadese populieren die langs de weg staan? Wij in ieder geval wel. Ze bezorgen ons alweer een postkaartmoment. Aan de Kerkhofstraat gaan we linksaf. Meteen zijn we weer in de bewoonde wereld. 150 meter verder komen we aan een driesprong en springen we terug in de tijd. Hier staat een kapelletje zoals je er vroeger veel zag. Het is de Kapel van Trezeke, die reeds in de 18de eeuw in de geschriften werd vermeld. Trezeke is Theresia van Lisieux, de patrones van Frankrijk en Rusland en tegelijk de patrones van de missie. Het meisje dat als Thérèse Martin in Alençon geboren werd, was nog maar acht jaar oud toen ze ernstig ziek werd. Maar toen ze het beeld van Maria naar haar zag lachen, genas ze helemaal. Ze deed later haar intrede in het klooster van Lisieux, waar haar zus moeder overste was. Er zaten nog twee andere zussen van haar in hetzelfde klooster. Maar niet alle gebeden werden verhoord. Thérèse werd opnieuw ziek en op 24-jarige leeftijd overleed ze aan tuberculose. Ze was een heel gewoon meisje, zo werd vaak gezegd, maar in de manier waarop ze haar gewooneid droeg, lag haar heiligheid. Ze heeft in haar handen de rozen die haar typeren. Van haar is de uitspraak: "Ik wil het rozen (zegeningen) laten regenen op aarde." Het kapelletje van waaruit ze uitkijkt op de drie straten die er

samenkomen, is van vrij recente datum. Het driepunt wordt 'de dries van de Valkenberg' genoemd. Links van de kapel ligt de Valkenbergstraat. In de volksmond wordt het verkeersknooppunt 'de onderste dries' genoemd. Omdat je beneden bent natuurlijk. Dat merk je meteen als je rechts van de kapel de Kunnenbergstraat inslaat en daarna meteen links het smalle steile weggetje dat de Schoolstraat heet. Wagens mogen er niet in, maar ze kunnen er wel uitkomen : het is eenrichtingsverkeer. Veel verkeer is er niet. Tenzij 's morgens en 's middags, als de met kinderen volgeladen wagens duidelijk maken waarom dit pittoreske weggetje het toch wat heel gewoon klinkende 'Schoolstraat' als naam meekreeg. Als je het type bent dat wandelpaden per fiets doet, zul je *en danseuse* en in eerste naar boven moeten op dit korte, venijnige klimmetje dat inderdaad langs de Vrije Kleuterschool Valkenberg loopt. De Schoolstraat komt uit in de Valkenstraat. Daar ga je naar rechts en zit je, terwijl je enkele honderden meter bergaf gaat, gevangen in de lintbebouwing. De straten die op de Valkenberg uitgeven, de Kunnenberg, de Lozeweg en de Knoopsweg, laat je rechts liggen en je wandelt rechtdoor tot je op een T uitkomt. Daar ga je rechtsaf en meteen heb je weer een schitterend panorama. Hoewel, lintbebouwing verhindert ook hier af en toe het zicht. Achter ons ligt Nederbrakel inderdaad "neder" in de diepte. Aan de Valkenstraat gekomen slaan we rechtsaf. Deze straat ligt helemaal boven op een heuvelkam (93 m hoog). We dalen af en aan het eind van de straat slaan we rechts de Neerhofstraat in, waar een nieuw breed panoramisch zicht ons verrast. Aan de linkerkant van de weg bemerken we aan de voet van de heuvel twee herenhoeven. Die behoorden vroeger toe aan het zeventiende-eeuwse kasteel van Lilare. De ene draagt nog de naam 'brouwershoeve' en tot enkele tientallen jaren geleden werd er een kasteelbier gebrouwen. Het kasteel zelf zit in bepaalde seizoenen helemaal verscholen achter het groen. Ook leunend tegen de schilderachtige heuvel waar je op uitkijkt is de rode Sint-Antoniuskapel. Het dorp in de verte is Sint-Maria-Oudenhove. Onze wandeling loopt nu een eindje op het grondgebied van Sint-Maria-Oudenhove. We volgen links de Moriaansweg, ietwat drukker want de verbinding tussen Brakel en Zottegem, maar 100 meter verder slaan we alweer rechtsaf de Zwalmbeekweg in, en meteen is de rust helemaal terug. Weldra wandelen we te midden van glooiende kouters. Kijk de juiste richting uit en je zou zweren dat de mens nog moet uitgevonden worden. Na een paar honderd meter slaan we het asfaltpadje in. De eenzame woning hier op de hoek wordt Hemelhuis genoemd, ook al is het een gewoon rood bakstenen huis en ziet het er niet speciaal hemels uit. Het dankt zijn naam aan een protestantse vrouw. Ze adopteerde er tijdens en ook na Eerste Wereldoorlog verwaarloosde kinderen en wezen. Gedurende de laatste oorlog offerde ze een deel van haar huis op om er een veldhospitaal in onder te brengen. Het wandelpad -Mijnwerkerspad genoemd – werd aangelegd op de oude spoorwegbedding Zottegem-Ronse en voert ons dwars doorheen een dal waarin de Zwalm loopt. De rivier vormt hier de grens tussen Nederbrakel en Sint-Maria-Oudenhove. Je voelt dat je op een spoorwegbedding zit, helemaal ingesloten door struiken, varens, netels en andere wilgen. 500 meter zonder panoramische zichten, maar de rust is er des te intenser. Diep ademhalen en je ademt puur natuur in. Aan de Molenhoekstraat gekomen, verlaten we het wandelpad en slaan we linksaf. We steken de Zwalm over. Ze was ooit de onbezoedelde inspiratiebron voor schrijvers en dichters: denken we maar aan Omer Watez, Herman Teirlinck en Theo Brakel. We zijn in de Oude Blekerijstraat angekommen, die we rechts volgen. In de laatste bocht van de weg zien we een wit kappelletje met rondboog en groen geschilderd sierhek, opgedragen aan O.-L.-Vrouw van Rust, gebouwd in 1904 door Jean-Baptist Blommaert om de genezing te bekomen van zijn moeder Seraphina De Weze. Ze stierf enkele jaren later. Om de hoek zit je weer volop in de natuur. Een prachtig dal, waar padden thuis zijn. Geen beter bewijs dat de natuur er nog natuurlijk is. Aan het eind van de weg kun je nog even verpozen. Op de hoek van de drukke Brusselsestraat bevindt zich café De Zagerij. Toch maar beter nuchter blijven, want de Brusselstraat is een drukke weg en we moeten erover. Zo komen we in de Kokerbergstraat,

die verder stijgt. In de donkere seizoenen kan je hier genieten van een spectaculair uitzicht op het dorp, in de seizoenen dat het Toepbos van bladeren voorzien is, wandel je onder een groen gewelf dat je onderdompelt in een rust die bovenaards is. Het is duidelijk dat je in een hoog gedeelte van Nederbrakel bent beland. Een paar tientallen meter voorbij de Vossenbroekstraat zal je aan je rechterkant een groot wit hek bemerken: hier zie je in de diepte het Topkasteel liggen. Langs de Toepkapelstraat wandel je nu de Toepheuvel op. De firma Inexco-Top Bronnen bezit hier, rechts van de weg, een fraai domein van ± 30ha, met park, vijvers, boompertjes en grasvelden.

Dat onuitputtelijke bronnen ontspringen op de 100 meter hoge heuvel, kan verklaard worden door de bijzondere gelaagdheid van de ondergrond: zand-en kleilagen wisselen elkaar af. De kleilagen zijn ondoordringbaar en daardoor komen op de punten waar de verschillende lagen met elkaar in contact komen, talrijke bronnen voor.

Als we helemaal uit de bomen zijn, zien we aan onze linkerkant in de hoogte de Toepkapel liggen. De 26 treden leiden ons naar de mooie Sint-Jozefskapel, die na de Eerste Wereldoorlog door de Brakelse bevolking werd gebouwd in dezelfde gele stenen waarmee alle gebouwen in Ieper zijn opgetrokken om Sint-Jozef te bedanken voor het feit dat de omgeving werd gespaard van artillerievuur. Rond de kapel is er een ommegang met zeven afbeeldingen van Jozefs smart en vreugd, terwijl op een hoog kruisbeeld de namen staan gegrift van de Brakelaren die tijdens de beide wereldoorlogen om het leven kwamen. Van op deze plek heb je nog maar eens een schitterend uitzicht op Nederbrakel.

Tijd voor de afdaling. De wandeling neemt ons mee langs de Toepkapelstraat. Net voor het eerste huisje aan de rechterkant, een goeie 100 meter over de Toepkapel en nog eens 100 meter voor we aan de Kruisstraat zijn, slaan we het eerste paadje rechts in, de Toepweg. De kerk die je van op dat punt boven de huizen ziet uitsteken is die van Oprekel.

Deze Toepweg loopt langs de zijkant van het Toepark. Zo komen we in de Warande terecht, een weg waar we heel eventjes rechtsaf slaan. Een paar tientallen meter verder, steken we de straat over en gaan het Zavelpad in. Daar kunnen we voor het laatst van een mooi vergezicht genieten. Je wandelt tussen de achtertuintjes en je zit nog altijd hoger dan de meeste daken van de huizen die je in het centrum ziet liggen. Aan het eind van het Zavelpad, kom je in de Tenbossestraat terecht en daar ga je rechtsaf en blijf je afdalen, langs het Stationsplein en de Hoogstraat, tot je terug op het Marktplaatsje bent, bij het vertrekpunt. Na al je inspanningen wacht hier de ontspanning. Gezondheid!

